

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
24 червня 2020 року,
Протокол № 10

Проректор з навчальної роботи

_____ Л.І. Чорний
(підпис)
(ініціали, прізвище)
24 червня 2020 року

М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
з навчальної дисципліни
«ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ»
для підготовки на третьому освітньому рівні
здобувачів наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право**

м. Хмельницький
2020

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни	–	2
2.	Заплановані результати навчання	–	3
3.	Програма навчальної дисципліни	–	5
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	9
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 9
	4.2.	Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять	– 12
	4.3.	Завдання для самостійної роботи аспірантів	– 14
	4.4.	Індивідуальні завдання	– 17
5.	Методи навчання та контролю	–	17
6.	Схема нарахування балів	–	18
7.	Рекомендована література	–	19
	7.1.	Основна література	– 20
	7.2.	Допоміжна література	– 21
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	21

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 08 Право
2. Код і назва спеціальності	– 081 Право
3. Назва спеціалізації	– немає
4. Назва дисципліни	– Філософсько-правові проблеми юридичної відповідальності
5. Тип дисципліни	– вибіркова
6. Код дисципліни	– ВК 13
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– третій
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– доктор філософії
9. Курс / рік навчання	– другий
10. Семестр	– третій
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4/120
2) денна/заочна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 20
% від загального обсягу	– 16,7
лекційні заняття (годин)	– 12
% від обсягу аудиторних годин	– 60
семінарські заняття (годин)	– 8
% від обсягу аудиторних годин	– 40
самостійна робота (годин)	– 100
% від загального обсягу	– 83,3
тижневих годин:	
аудиторних занять	– 10
самостійної роботи	– 50
12. Форма семестрового контролю	– Екзамен
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– ОК 1. Філософія науки ОК 2. Тлумачення нормативно-правових

- актів
ОК 5. Юридична техніка
- 2) супутні дисципліни – ВК 14. Філософія права
ВК 15. Проблеми теорії держави і права
- 3) наступні дисципліни – ВК 20. Медіація в юридичній практиці
ВК 30. Діалектика як світоглядна основа наукових досліджень
14. Мова вивчення дисципліни – українська.

2. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна «Філософсько-правові проблеми юридичної відповідальності» забезпечує досягнення таких результатів навчання, передбачених освітньо-науковою програмою «Доктор філософії з права»:

РН-8. Демонструвати розуміння теоретичних основ, термінології та практики професійної діяльності в галузі права.

РН-9. Демонструвати знання та розуміння сучасних актуальних питань, історії розвитку, закономірностей, проблем та тенденцій правового регулювання суспільних відносин у різних галузях.

РН-10. Ефективно працювати з джерелами національного та міжнародного права, виявляти колізії, прогалини, інші недоліки правового регулювання.

РН-11. Тлумачити нормативно-правові акти, оцінювати судову практику та правильно застосовувати їх при вчиненні різних правових дій.

РН-15. Демонструвати уміння формулювання власної цілісної, логічної й обґрунтованої позиції щодо правової проблеми, відстоювати і захищати її перед підготовленою аудиторією.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен:	
1. Знання	
1.1)	відтворювати принципи пізнання правових явищ;
1.2)	орієнтуватися у закономірностях еволюції правових явищ на різних етапах розвитку культури;
1.3)	знати основні філософсько-правові теорії правової відповідальності;
1.4)	відтворювати методи наукового пізнання державно-правових явищ
1.5)	розкривати соціокультурні особливості наявних наукових позицій щодо природи та сутності юридичної відповідальності.
2. Розуміння	
2.1)	пояснювати зміст дефініцій основних термінів, що розкривають суть філософсько-правового розуміння правової та юридичної відповідальності;
2.2)	класифікувати оригінальні праці, що стосуються юридичної відповідальності, на групи за сукупністю подібних ознак;
3. Застосування знань	
3.1)	здійснювати вивчення правової дійсності за допомогою наукової методології;
3.2)	здійснювати роз'яснювальну та виховну роботу серед населення з правових питань, в тому числі із застосуванням сучасних інтерактивних інформаційних технологій;
3.3)	при складанні імовірнісного прогнозу стану юридичної відповідальності;
3.4)	під час консультування громадян з правових питань.
4. Аналіз	
4.1)	порівнювати основні віхи філософсько-правові підходи до сутності та природи юридичної відповідальності;
4.2)	виділяти характерні особливості юридичної відповідальності за галузевим принципом;

4.3) виділяти головні положення у філософсько-правових дослідженнях, присвячених питанням юридичної відповідальності.
5. Синтез
5.1) формувати загальні риси юридичної відповідальності;
5.2) уміння узагальнювати наукові розробки питань юридичної відповідальності галузевими науками.
6. Оцінювання
6.1) оцінювати повноту аргументації в наукових працях, присвячених питанням юридичної відповідальності;
6.2) аргументовано опонувати наявні точки зору щодо юридичної відповідальності ;
6.3) уміти вирізняти позитивні та негативні аспекти юридичної відповідальності як вияву державного примусу.
7. Створення (творчість)
7.1) проводити самостійні наукові дослідження щодо питань юридичної відповідальності;
7.2) подавати пропозиції до державних органів по вдосконаленню їх роботи

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Відповідальність як соціальне явище і соціальна відповідальність людини.

Поняття «Відповідальність» у гуманітаристиці. Поняття та види соціальної відповідальності. Підстави соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність як категорія сучасного соціального знання. Концепція стійкого розвитку та концепція корпоративної стійкості. Сутність суспільного руху за соціальну відповідальність. Концептуальні основи розвитку соціальної відповідальності. Сутність, види, категорії, еволюція, концепції, моделі та рівні соціальної відповідальності. Стратегія соціальної відповідальності поведінки у ринковому середовищі. Особливості соціальної відповідальності різних суб'єктів суспільного розвитку: соціальна відповідальність людини, держави, суспільства. Правова та позаправова соціальна відповідальність.

Тема 2. Відповідальність у регулятивних соціальних інститутах. Наукові підходи щодо розуміння феномену правової відповідальності.

Право, мораль і релігія як регулятивні соціальні інститути. Особливості відповідальності в моралі. Релігія і відповідальність. Правова відповідальність. Відповідальність як етична і деонтологічна категорія.

Особливості філософсько-правового підходу до вивчення правової відповідальності. Загальнотеоретичні питання правової відповідальності. Теоретико-правовий аналіз природи і сутності юридичної відповідальності. Галузевий підхід до розуміння відповідальності у праві.

Тема 3. Епістеміологія правової відповідальності

Методологія досліджень проблем відповідальності у правознавстві. Система наукових методів дослідження правової відповідальності. Правова відповідальність із позицій основних праворозумінь. Юридична відповідальність: пошуки парадигми. Теорія державного примусу і юридична відповідальність. Юридична відповідальність і теорія правовідносин.

Тема 4. Правова відповідальність у співвідношенні з іншими правовими інститутами

Суміжні правові інститути і правова відповідальність: зобов'язання, що не мають ознак відповідальності; обмеження, що не мають ознак правової відповідальності. Зловживання правом і правова відповідальність. Публічно-правові обмеження та правова відповідальність. Правова відповідальність і законність. Правова відповідальність та юридична відповідальність.

Тема 5. Філософія правової відповідальності

Дискусії про природу правової відповідальності. Відповідальність як філософська категорія. Відповідальність як якість особистості. Відповідальність як цінність. Правова та юридична відповідальність. Світоглядні засади відповідальності. Соціально-політична відповідальність. Відповідальність окремої людини і політичних діячів.

Тема 6. Онтологія правової відповідальності. Антропологія правової відповідальності

Відповідальність і вчинок. Вчинок і дія. Вчення М. Бахтіна про відповідальність. Співвідношення відповідальності-тіла і вчинку. Модальності правової відповідальності: невідворотність, довільність, неможливість. Правова відповідальність як динамічне явище буття.

Антропологічні засади правової відповідальності. Соціокультурні чинники правової відповідальності. Особистість як умова відповідальності. Правова та юридична відповідальність у поведінці людини. Правова відповідальність як антитеза «людини природної». Порядок і довіра як результат відповідальної (культурної) поведінки. Толерантність як відповідальність за свої вчинки.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання/ Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак.)		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Відповідальність як соціальне явище і соціальна відповідальність людини.	24	2	2	-	-	20
2.	Відповідальність у регулятивних соціальних інститутах. Наукові підходи щодо розуміння феномену правової відповідальності.	24	2	2	-	-	20
3.	Епістеміологія правової відповідальності	13	2	1	-	-	10
4.	Правова відповідальність у співвідношенні з іншими правовими інститутами	23	2	1	-	-	20
5.	Філософія правової відповідальності	12	2	1	-	-	10
6.	Онтологія правової відповідальності. Антропологія правової відповідальності	23	2	1	-	-	20
	Всього годин	120	12	8	-	-	100

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота аспірантів

4.3.1. Самостійна робота аспірантів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи аспірантів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.4. Самостійна робота аспірантів денної та заочної форми навчання передбачена навчальним планом у формі виконання домашньої контрольної роботи.

4.3.5. Завдання для самостійної роботи аспірантів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;

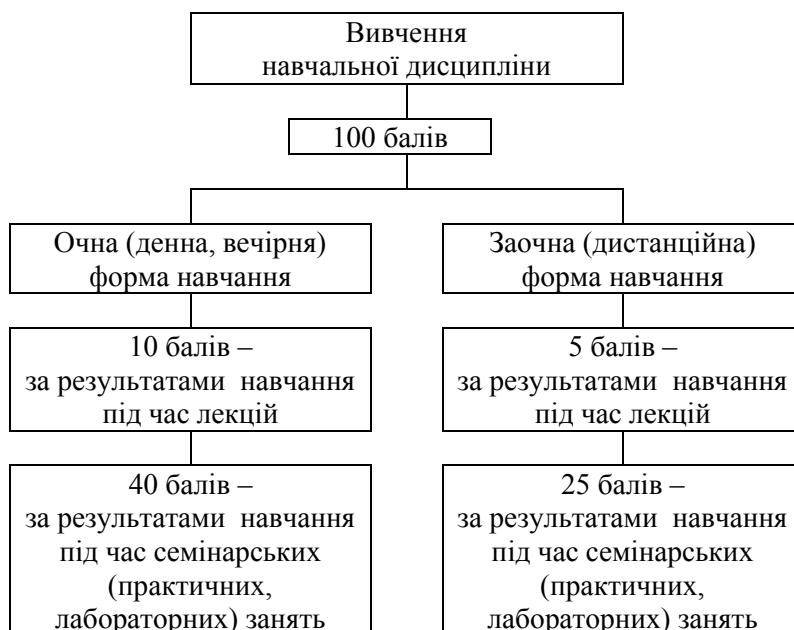
Поточний контроль знань аспірантів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліцопитування аспірантів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове(у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену. Структура екзаменаційного білету включає три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів аспірантам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих аспірантом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Басін К. В. Юридична відповідальність: природа, форми реалізації та права людини: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2006. 214 с.
2. Безклубий І. Правова відповідальність. Соціологія права. 2011. № 2. URL : <http://www.nbu.gov.ua/>
3. Іваненко О. В. Теоретико-правові аспекти визначення поняття та сутності позитивної юридичної відповідальності. Держава і право. 2008. № 42. С. 44–49.
4. Оніщенко Н. М. Юридична відповідальність: теоретичний аналіз та практичні виміри. Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 42. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008. С. 3–10.
5. Родионова Е. В. Юридическая ответственность как разновидность социальной ответственности: современные проблемы: дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2007. 185 с.
6. Самощенко И. С. Ответственность по советскому законодательству. М. : Юрид. лит., 1971. 240 с.
7. Сенякин К. К. Юридическая ответственность. Теория государства и права : курс лекций под. ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. М. : Юрист, 1997. 543 с.
8. Середюк В. Співвідношення позитивної відповідальності та поняття правосвідомості. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/socpr/2011_2/Bezklubiy.pdf
9. Спиридонов Л. И. Теория государства и права. М., 1995. 302 с.
10. Чирков А. П. Ответственность в системе законодательства : автореф. дис. канд. юрид. наук. М., 1989. 21 с.
11. Шабуров А. С. Юридическая ответственность. Теория государства и права. М. : НОРМА- ИНФРА-М, 1998. 418 с.
12. Шевченко Я. М. Що таке юридична відповідальність? Юриспруденція. Теорія і практика. 2011. № 1 (75). С. 2–5.
13. Шиндяпина М. Д. Стадии юридической ответственности : учеб. пособ. М. : Книжный мир, 1998. 168 с.
14. Штокало М. Р. Генеза ідеї відповідальності в праві: філософсько- правовий вимір: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2012. 176 с.

15. Юридична відповідальність: проблеми теорії та практики: Альманах права: Науково-практичне видання. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2010. 192 с.

7.2. Додаткові джерела

1. Алексеев С. С. Социальная ценность права в советском обществе. М.: Юрид. лит., 1971. 223 с.
2. Омельчук О.М. Зародження і розвиток уявлень про поведінку людини в античній філософії. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Львів, 2011. Вип. 1. С. 169–180.
3. Осауленко А.О. Історико-теоретичні аспекти розвитку юридичної відповідальності та покарання. Право і суспільство. 2010. № 4. С. 23–27.
4. Парамонова И.М. Социальная ответственность: генезис, сущность, структура и стратегия развития (Системный анализ): дис. ... канд. филос. наук: 09.00.11 / И.М. Парамонова. М.: РГБ, 2005. 110 с.
5. Сперанский В.И. Основания ответственности: методологический и праксиологический аспекты. Новосибирск: СибГУТИ, 2003. 69 с.
6. Философия права: учебник. Г.И. Иконникова, В.П. Ляшенко. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2010. 315 с.
7. Чепульченко Т.О. Соціальна відповідальність: поняття та суть / Т.О. Чепульченко. URL: http://www.nbu.gov.ua/ortal/natural/vkpi/Soc/2010_1/Chepylchenko.pdf

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://law.uqlc.ru/>
2. <http://textbooks.net.ua/content/view/4301/35/>
3. <http://www.zakroma.narod.ru/>
4. <http://ukTexpOrt.gov.ua/ukr/z info/ger/1 128.html>
5. <http://textbooks.net.ua/contcnt/view/3363/2Q/>
6. <http://www.wikipedia.org/>
7. <http://imperiya.net/england.htm/>
8. <http://ua-referat.com/КонституціяФРН1994р>
9. <http://zen.in.ua>
10. <http://pidruchniki.ws/18570314/tiirism/nimechchina>
11. <http://ukrkniga.org.ua>
12. <http://pravnyk.info/idpzk21.html>
13. <http://textbooks.net.ua>
14. <http://ukrexporth.gov.ua/ukr/z info/ger/1128.html>

Розробники робочої програми:

Вовк В. М. – професор кафедри теорії та історії держави і права, доктор юридичних наук, професор.

Олійник У.М. – доцент кафедри теорії та історії держави і права, кандидат юридичних наук.

_____ В. М. Вовк

10 червня 2020 року

_____ У. М. Олійник

10 червня 2020 року

Схвалено кафедрою теорії та історії держави і права

10 червня 2020 року, протокол № 10.

Завідувач кафедри _____ Л. Л. Місінкевич

10 червня 2020 року

Декан юридичного факультету

_____ С. А. Крушинський

10 червня 2020 року

Погоджено методичною радою університету 18 червня 2020 року, протокол № 8.

Голова методичної ради _____ І. Б. Ковтун

16 червня 2020 року

Обліковий обсяг програми – 1,01 ум.др.арк.